KICHIK KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMIDA TEXNOLOGIYALARNI JORIY QILISH VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: TENDENSIYALAR, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR

Mamajonov Fayzullo Zafarjon o'g'li
Andijon Davlat Texnika instituti, menejment yo'nalishi 1-kurs doktoranti
https://doi.org/10.5281/zenodo.17680510

Annotatsiya. *Mazkur maqolada kichik korxonalarda xodimlarni boshqarish tizimida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va raqamli transformatsiya jarayonlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda inson resurslarini boshqarishda raqamli yechimlardan foydalanish samaradorlikni oshirish, qaror qabul qilish jarayonlarini avtomatlashtirish hamda mehnat unumdorligini ta'minlashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, kichik korxonalarda raqamli transformatsiyani amalga oshirishda uchraydigan asosiy muammolar — texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi, raqamli kompetensiyalarning pastligi va moliyaviy cheklovlar kabi omillar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari kichik biznes subyektlari uchun inson resurslarini boshqarishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali raqobatbardoshlikni oshirish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi.*

Kalit so'zlar: *kichik korxonalar, inson resurslarini boshqarish, raqamli transformatsiya, texnologiyalarni joriy etish, innovatsion boshqaruv, raqamli kompetensiyalar, samaradorlik, avtomatlashtirish.*

Kichik korxonalar raqamli transformatsiya va texnologiyalarni qabul qilish jarayonida yetakchi o'rinda turadi. Bu jarayon nafaqat ishlab chiqarish va boshqaruv amaliyotlarini raqamli texnologiyalar orqali o'zgartirish, mijozlar qoniqishini oshirish, innovatsiyalarni rivojlantirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishni,balki xodimlarni boshqarish tizimini ham o'z ichiga oladi.

Shu bilan birga, kichik korxonalar bir qator muammolarga duch keladi — texnologik bilimlarning yetishmasligi, moliyaviy resurslarning cheklanganligi, raqamli infratuzilmaning sustligi hamda malakali kadrlarning kamligi shular jumlasidandir.Biroq, kichik va o'rta korxonalar raqamli transformatsiya orqali katta afzalliklarga erishish imkoniyatiga ega. Hozirgi iqtisodiyotda texnologiyalarni qo'llash va raqamli transformatsiyani qabul qilishning ahamiyati, texnologik taraqqiyotning tez sur'atlar bilan rivojlanishi hamda iqtisodiy faoliyatning tobora raqamlashtirilishi tufayli ortib bormoqda.

Kichik va o'rta korxonalar uchun raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirishda **mijozlar tajribasi, texnologik moslashuvchanlik, hukumat ko'magi, tashkiliy qo'llab-quvvatlash va inson resurslari** kabi omillar muhim ahamiyat kasb etadi[1].

Texnologik rivojlanish iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi va ilg'or g'oyalar hamda innovatsion texnologiyalarni yaratish uchun **rivojlangan innovatsion ekotizimni** talab qiladi. Sanksiyalar va geosiyosiy muammolar kabi hozirgi global qiyinchiliklar fonida ijodiy yechimlar va moslashuvchan strategiyalar ishlab chiqish zarur[2].

Bundan tashqari, **bulutli texnologiyalar (cloud computing)** kabi raqamli texnologiyalarni joriy etish aniq iqtisodiy foyda keltiradi — xarajatlarni kamaytirish, unumdorlikni oshirish, xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash va mijozlar qoniqishini ta’minlaydi[3].

Kichik korxonalar tomonidan raqamli texnologiyalarni joriy etish ularning uzoq muddatli barqarorligi va qiymat yaratish salohiyati uchun hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shu jarayonda **tadbirkorlik tafakkuri** bu bog‘liqlikni yanada kuchaytiradi[4]. Raqamli transformatsiyaning kichik korxonalardagi ahamiyati — kompaniya qiymatini oshirish, operatsion jarayonlarni takomillashtirish, foydalanuvchi tajribasini yaxshilash hamda biznes modellarini qayta shakllantirish imkoniyatlarida namoyon bo‘ladi[5] (Popović va boshq., 2022).

Mikro va kichik korxonalar (MKK) da raqamli texnologiyalarni joriy etish, resurslarning cheklanganligi va o‘zgarishlarga qarshilik ko‘rsatishga qaramay, ularning operatsion samaradorligini oshiradi va raqobatbardoshligini kuchaytiradi[6].

Kichik korxonalarda xodimlarni boshqarish jarayonida raqamli transformatsiyani amalga oshirishga tayyorligi bir necha omillarga bog‘liq:

- raqamli texnologiyalardan kutilayotgan foyda,
- texnologiyaning moslashuvchanligi,
- murakkablik darajasi,
- bilim va tajriba,
- tashqi bosimlar[7].

Ko‘plab sohalarda kichik korxonalar raqamli texnologiyalarni o‘z faoliyatiga joriy etish orqali **raqobatbardoshligini, operatsion samaradorligini** va **mijozlar bilan aloqalarini** yaxshilamoqda. Biroq texnologiyalarni qabul qilish darajasi va joriy etilayotgan texnologiyalar turi, ayniqsa, **chakana savdo, xizmatlar** va **agro-oziq-ovqat** sektorlarida turlicha kechmoqda. Bu tafovutlar kichik bizneslarni yangilash va iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantirishda raqamli vositalarning muhim ahamiyatini ko‘rsatadi.

Moliyaviy cheklovlar

Kichik bizneslarning raqamli texnologiyalarni joriy etish va transformatsiya qilish jarayonidagi asosiy to‘siqlardan biri — bu **moliyaviy resurslarning cheklanganligi**dir. Cheklangan byudjet tufayli kichik korxonalar yangi texnologiyalar, raqamli vositalar va zarur infratuzilmani sotib olish imkoniyatiga ega emas.**Byudjet cheklovlari** nafaqat texnologiyalarni xarid qilishni, balki xodimlarni o‘qitish va raqamli yechimlarni uzoq muddatda qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini ham cheklaydi. Shunday qilib, moliyaviy resurslarning yetishmasligi kichik korxonalarning **raqobatbardoshligini** va **rivojlanish istiqbollarini** jiddiy tarzda pasaytiradi[8].

Texnik malaka yetishmasligi

Kichik korxonalar ko‘pincha **raqamli transformatsiyaning murakkab jarayonlarini samarali boshqarish uchun zarur bo‘lgan texnik bilim va ko‘nikmalarning yetishmasligi** tufayli muammolarga duch keladilar. Texnik salohiyatning pastligi mos texnologiyalarni tanlashda, ularni to‘g‘ri joriy etishda hamda ularning imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanishda qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

T**exnik malaka yetishmasligi** kichik biznes subyektlari uchun **raqamli loyihalarning investitsiya samaradorligini (ROI)** to‘g‘ri baholashni murakkablashtiradi. Natijada, bu omil ularning raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonini sekinlashtiradi va texnologik yangiliklardan foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi.

Kiberxavfsizlik muammolari

Kichik korxonalar raqamli texnologiyalarni keng qo‘llay boshlagach, ular **kiberxavf-xatarlar** ta’siriga ko‘proq moyil bo‘lib qoladi. Buning asosiy sababi — **kiberxavfsizlik xavflari haqidagi bilimlarning yetarli emasligi** hamda **mustahkam himoya choralarini joriy etish uchun zarur resurslarning cheklanganligi**dir.

Bunday zaiflik **ma’lumotlarning sizib chiqishi (data breaches)** va **moliyaviy yo‘qotishlar**ga olib kelishi mumkin. Bu esa kompaniyaning obro‘siga putur yetkazadi va mijozlarning ishonchini kamaytiradi. Shu sababli kichik biznes subyektlari raqamli tizimlarga o‘tish jarayonida kiberxavfsizlikni ustuvor yo‘nalish sifatida ko‘rib chiqishlari zarur. [9]

O‘zgarishlarga qarshilik (Resistance to Change)

Kichik korxonalarda texnologiyani joriy etish va raqamli transformatsiyani amalga oshirishda eng katta muammolardan biri — bu **o‘zgarishlarga nisbatan qarshilik**dir. Bunday qarshilikka **tashkilot madaniyati, xodimlarning yangi tizimlardan qo‘rqishi**, hamda **raqamli transformatsiyaning afzalliklarini to‘liq anglamaslik** sabab bo‘lishi mumkin.

Bu to‘siqni yengish uchun **samarali o‘zgarishlarni boshqarish strategiyalari** zarur. Riswandi va Permadi fikriga ko‘ra, bunday strategiyalar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- xodimlar bilan **aniq va ochiq muloqot** yuritish,
- **doimiy o‘qitish va malaka oshirish** jarayonlarini tashkil etish,
- **xodimlarni o‘zgarish jarayoniga faol jalb etish**[10]**.**

Raqamli transformatsiyaga o‘tishda moliyaviy resurslarning cheklanganligi, texnik bilimlarning yetishmasligi, kiberxavfsizlik muammolari va o‘zgarishlarga qarshilik kabi to‘siqlarni kompleks tarzda boshqarish zarur. Shu muammolarni hal etish kichik bizneslarga raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishga erishish imkonini beradi.

Raqamli transformatsiya kichik korxonalar uchun **katta imkoniyatlar eshigini ochadi** — ular zamonaviy bozorda muvaffaqiyatli raqobat qila oladi, innovatsiyalarni joriy etadi va barqaror o‘sishni ta’minlaydi.

Raqamli texnologiyalar yordamida kichik korxonalar o‘z faoliyatini **mahalliy chegaralardan tashqariga chiqarib, xalqaro bozorlar**ga chiqish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. E-commerce platformalari, raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlar orqali ular o‘z mahsulot va xizmatlarini keng auditoriyaga taqdim etib, ko‘plab hududlarda jismoniy filial ochish zaruratini kamaytiradi.

Mijozlarga xizmat ko‘rsatishni yaxshilash

Kichik korxonalar **raqamli texnologiyalar yordamida mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini sezilarli darajada oshirishi** mumkin. **Ma’lumotlar tahlili (data analytics)** orqali korxonalar mijozlarning xatti-harakati, afzalliklari va fikr-mulohazalari haqida muhim ma’lumotlarni to‘plash imkoniga ega bo‘ladi. Bu esa ularga xizmat va mahsulot takliflarini aniqroq yo‘naltirish hamda mijozlar bilan o‘zaro aloqalarni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi.

Operatsion samaradorlikni oshirish

Raqamli transformatsiya kichik bizneslar uchun **operatsion samaradorlikni oshirishda muhim turtki** bo‘lmoqda. **Takrorlanuvchi vazifalarning avtomatlashtirilishi, raqamli ish jarayonlarini integratsiyalash**, hamda **bulutli texnologiyalarni (cloud computing) joriy etish** natijasida korxonalar xarajatlarni kamaytirish, unumdorlikni oshirish va biznes jarayonlarini optimallashtirish imkoniga ega bo‘ladi.

Rohmah o‘z tadqiqotida ushbu samaradorlikning kichik korxonalarga ta’sirini tahlil qilib, **raqamli yechimlar yordamida asosiy bo‘lmagan faoliyatlarga sarflanadigan vaqt va resurslarni qisqartirish** mumkinligini ta’kidlaydi. Natijada, korxonalar o‘z diqqatini **strategik o‘sish loyihalariga** qaratish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Innovatsiyani rivojlantirish

Kichik korxonalar **raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali innovatsiyalarni ilgari surishga kuchli turtki** oladilar. Raqamli vositalar va platformalar korxonalarga **yangi mahsulotlar, xizmatlar hamda biznes modellari yaratish** uchun zarur resurslarni taqdim etadi. Bu esa kichik korxonalarga bozorda o‘z o‘rnini mustahkamlash va raqobatchilardan ajralib turish imkonini beradi.

R**aqamli transformatsiya orqali yuzaga keladigan innovatsiyalar** korxonalarga o‘ziga xos qiymat takliflarini yaratish, yangi daromad manbalarini shakllantirish hamda **doimiy takomillashtirish va moslashuv madaniyatini rivojlantirish** imkonini beradi[11].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI

1. Ta, V. A., & Lin, C.-Y. J. S. (2023). Exploring the Determinants of Digital Transformation Adoption for SMEs in an Emerging Economy.
2. Zhang, J., Zhao, W., Cheng, B., Li, A. S., Wang, Y., Yang, N., & Tian, Y. J. F. i. P. H. (2022). The Impact of Digital Economy on the Economic Growth and the Development Strategies in the postCOVID-19 Era: Evidence From Countries Along the “Belt and Road”. 10.
3. Feroz, A., Zo, H., & Chiravuri, A. J. S. (2021). Digital Transformation and Environmental Sustainability: A Review and Research Agenda.
4. Vrontis, D., Chaudhuri, R., & Chatterjee, S. J. S. (2022). Adoption of Digital Technologies by SMEs for Sustainability and Value Creation: Moderating Role of Entrepreneurial Orientation
5. Popović, J., Dudaš, I., Milosevic, D. Z., Luković, J. J. I. J. o. M. T. K. C., & Research. (2022). DIGITAL TRANSFORMATION AS A CHANCE FOR SMALL BUSINESS DEVELOPMENT.
6. Siregar, R., & Sudarmanto, E. J. W. S. I. S. (2023). Beyond Traditional Boundaries: Embracing Digital Transformation for Enhanced Management Efficiency at Micro and Small Business Enterprisess.
7. bin, M. K., Hui, G. J. T. J. o. C., & Education, M. (2021). A Systematic Review of Factors Influencing Digital Transformation of SMEs.
8. Xue, L., Zhang, Q., Zhang, X., & Li, C. J. S. (2022). Can Digital Transformation Promote Green Technology Innovation?
9. Rohmah, N., Komarudin, K. J. A. J. o. E., & Business, M. (2023). Digital Transformation in Business Operations Management.
10. Moore, T. W. J. I. J. C. I. P. (2010). The economics of cybersecurity: Principles and policy options. 3, 103-117.
11. Riswandi, R., & Permadi, I. K. O. J. K. S. S. (2022). Business Sustainability Through Technology Adoption: Readiness and Acceptance of E-commerce Technology in MSMEs.
12. Bresciani, S., Huarng, K., Malhotra, A., & Ferraris, A. J. J. o. B. R. (2021). Digital transformation as a springboard for product, process and business model innovation